

# Rozdělení škodlivých činitelů (škůdci lesů)



Patří dopad lidské činnosti mezi škodlivé činitele? Kteří činitelé výrazně poškozují stromy? Čím škodí lesům člověk? Kdo jsou kalamitní škůdci a co způsobují? Odpovědi se dočtete v článku.

*Patří dopad lidské činnosti mezi škodlivé činitele? Kteří činitelé výrazně poškozují stromy? Čím škodí lesům člověk? Kdo jsou kalamitní škůdci a co způsobují? Odpovědi se dočtete v článku.*

Škodlivé činitele můžeme rozdělovat podle řady kritérií. Základní členění je však na 2 hlavní skupiny, a to na abiotické a biotické. Každá z těchto skupin se dále dělí na řadu podskupin.

U abiotických činitelů patří mezi významné vítr, sníh a námraza. Co se týká požárů, řadíme sem ty, které způsobil např. blesk nebo velké sucho, ale bez vlivu člověka. V poslední době je významným faktorem mezi škodlivými činiteli dopad povodní nebo dlouhodobého sucha.

V rámci skupiny biotických činitelů je zde vedle rostlin, hub, zvěře, hlodavců, hmyzu nebo bakterií také velmi významná skupina činitelů, které způsobuje člověk a jeho činnost. Této skupině říkáme antropogenní činitelé, mezi které řadíme např. imise, požáry, působení chemikálií nebo např. dopad z používání posypové soli..

Co se týká rostlinných škůdců, je důležité poznamenat, že existuje rozdílný přístup k ochraně před rostlinnými škůdci dělení v lesních školkách a porostech (porosty, holiny, výsadby). Základní dělení je na rostlinné škůdce jednoděložné a dvouděložné. V rámci tohoto článku se dalším dělením této skupiny zabývat nebudeme.

V další části článku představujeme strukturované dělení škodlivých činitelů.

## Abiotičtí škodliví činitelé (abiotický vliv)

- vítr – nejvýznamnější, poškozují především dospělé smrky, kterým způsobuje zlomy i vývraty
- sníh – poškozují starší i mladší porosty, nejčastěji na jaře (těžký sníh)
- námraza, ledovka – především v mladých porostech, ve starších způsobuje ulamování vršků
- sucho – v poslední době velmi významný faktor, který mimo jiné nahrává podkornímu hmyzu
- povodně
- požáry – jsou způsobené blesky

**Biotičtí škodliví činitelé (biotický faktor).** Ti se dělí na živočišné, bakteriální a virové a rostlinné.

## Živočišní

### hmyz

- podkorní hmyz – především kůrovcovití, způsobující odumření napadených jedinců nebo jejich částí; některé druhy se vyvíjejí pouze na odumírajícím nebo čerstvě odumřelém stromu, ale mohou přenášet houbové choroby
- savý hmyz – mšice, roztoči a další; v lesních školkách nebo mladých výsadbách mohou způsobovat úhyn
- kortikolní hmyz – hlavně klikoroh borový, kalamitní škůdce jehličnatých výsadeb
- půdní hmyz – larvy hmyzu (brouci, motýli, dvoukřídlí, rovnokřídlí) škodí především v lesních školkách; ve výsadbách v teplejších oblastech významně škodí larvy (ponravy) chroustů
- listožravý hmyz:
  - totální defoliátoři jehličnanů – nejnebezpečnější skupina (bekyně mniška); napadené porosty mohou odumřít; obrana aplikací insekticidů (obvykle letecky, ale jen na základě uložené výjimky)
  - parciální defoliátoři jehličnanů – ožirají nové i staré jehličí (v prvním případě např. pilatky, v druhém např. ploskohřbetky); zdravé stromy mohou regenerovat; ve zdravých porostech se zásahy nedoporučují, v poškozených jsou nezbytné, aby se zabránilo odumření
  - defoliátoři listnáčů – především motýli, brouci; škodí larvy i dospělci; díky dobré regeneraci nedochází k odumření, pouze ke ztrátě na přírůstu;

Speciální pozornost vyžadují kalamitní škůdci. Podle vyhlášky č. 101/1997 Sb. to jsou:

- lýkožrout smrkový, lýkožrout lesklý, klikoroh borový, bekyně mniška, obaleč modřínový, ploskohřbetky na smrku
- Vyhláška stanovuje kontrolu i metody obrany a definuje tyto stavy: Základní stav (škůdce prakticky neškodí), zvýšený stav (dochází již k viditelným škodám) a kalamitní stav (**kalamita**) (rozpad porostů a jejich odumření)

### hlodavci

- drobní hlodavci – hraboši, norník rudý a další, poškozují mlaziny, a to především listnáčů ale také jehličnanů; škody bývají vysoké; možnosti obrany omezené
- velcí hlodavci – problémy způsobuje chráněný bobr evropský

### zvěř

- spárkatá – jelen, jelen sika, srnec, daněk, muflon; působí rozsáhlé škody na mladých výsadbách (okus, vytloukání, otloukání) i na dospělých porostech (ohryzem, loupáním); obrana mechanická (chránič, oplocenky) nebo chemická (repelenty)
- černá – problematika prasete divokého přesahuje rozměr lesnictví i zemědělství. Divočáci pronikají do obcí i měst; obranou je radikální snížení početních stavů
- zajícovci – lokální problém, často časově omezený
- ostatní (např. slimáci, ptáci) – ve školkách (fóliovníky, vyzobávání semen); na Šumavě oštipování pupenů tetřevem (lze tolerovat)

### bakteriální, viroví a houboví škůdci

- Vyskytují se především ve školkách. Dřevokazné houby snižují stabilitu porostů a hnilobami znehodnocují nejvzácnější část kmene. Patří mezi ně:
  - bakteriózy, virózy, sypavky, rzi, plísňe, padlí, kořenové hniloby a padání semenáčků, skvrnitosti listů

## Rostlinní

Existuje rozdílný přístup k ochraně před rostlinnými škůdci dělení v lesních školkách a porostech (porosty, holiny, výsadby). Základní dělení je na rostlinné škůdce jednoděložné a dvouděložné. Dalším dělením v rámci této skupiny se v tomto článku zabývat nebudeme.

### Antropogenní škodliví činitelé

- imise – v posledních letech minimální, lokálně stále významné, přetrvávají staré zátěže v půdě
- požáry – nejčastější
- posypová sůl
- úniky chemikálií – lokálně v okolí průmyslových závodů